

Литвинчук А. О.

кандидат економічних наук, старший дослідник, в. о. директора ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, a.litvinchuk@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7523-558X>

Кир'янов А. В.

заступник директора з науково-проектної роботи та ІТ ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, a.kiryanoff@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0452-7689>

Іриневиц Ю. В.

кандидат економічних наук, заступник начальника відділу адміністрування освітніх інформаційних систем ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, nnaqu1@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1755-5240>

Гайдук І. С.

науковий співробітник сектора організації автоматизованого збору освітньої статистики ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Київ, Україна, gaiduk94ivan@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3144-1469>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИКА СТАБІЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕРЕБІЙНОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Анотація. Мета статті – проаналізувати стан розвитку дистанційної освіти в Україні як чинника стабільності та безперебійності освітнього процесу. Наведено основні принципи успішного управління розвитком дистанційної освіти в рамках системи неперервної освіти. Проаналізовано українське законодавство, яке охоплює різноманітні аспекти дистанційного навчання. Підкреслено, що технічне забезпечення навчання на відстані в закладах освіти повинне включати апаратно-технологічні засоби, доступ до інформаційно-комунікаційних ресурсів із високою пропускнуою здатністю, програмне забезпечення загального й спеціалізованого призначення, технічну підтримку та цифрові освітні ресурси за навчальними програмами. Окреслено переваги й недоліки застосування дистанційної освіти в Україні. Проведено аналіз статистичних даних щодо чисельності учнів і педагогів, які перебували за кордоном, роботи закладів, що пропонують освітні послуги внутрішньо переміщеним особам та на тимчасово окупованих територіях. Наголошено на важливості постійного вдосконалення системи дистанційного навчання на різних рівнях освіти. Для оптимального використання дистанційного навчання ключовим є поєднання традиційних і новаторських підходів. Особливу увагу приділено модернізації й розвитку систем дистанційної освіти, включаючи етапи життєвого циклу та взаємозв'язок компонентів інформаційної інфраструктури. Вказано напрями розвитку дистанційної освіти в Україні, які охоплюють створення сприятливих умов для використання інформаційно-комунікаційних технологій, удосконалення законодавчих норм у частині цієї форми освіти та популяризацію професійного рівня осіб, що здобули освіту за допомогою дистанційного навчання.

Ключові слова: дистанційна освіта, освітній процес, форми здобуття освіти, заклади освіти, внутрішньо переміщені особи.

JEL classification: I21, I28.

DOI: 10.32987/2617-8532-2023-4-5-18.

© Литвинчук А. О., Кир'янов А. В., Іриневиц Ю. В., Гайдук І. С., 2023

Початок військової агресії з боку російської федерації 24 лютого 2022 р., безпосереднє ведення бойових дій та завдання ракетних ударів по території України спричинили введення воєнного стану й тимчасове припинення навчання на всіх рівнях освіти. Після нетривалої перерви навчання продовжилось у дистанційному форматі. Однак, хоча всі заклади освіти мали досвід цієї форми навчання через пандемію COVID-19, навчання в умовах війни привнесло свої унікальні особливості.

Процеси глобалізації всіх сфер суспільного життя, становлення інформаційного (постіндустріального) етапу розвитку прогресивних країн роблять життєво необхідною реалізацію завдання безперервної освіти населення. Особливу роль у розв'язанні цього завдання сьогодні відіграють моделі й технології дистанційної освіти (далі – ДО). Це, у свою чергу, потребує вдосконалення освітніх технологій, які передбачають широке застосування сучасних засобів комунікації для розвитку особистості та її професійного становлення. Перспективним напрямком розвитку безперервної освіти, її доступності, особистісної орієнтованості є оптимальне поєднання традиційних форм і методів навчання та дистанційних технологій. Саме тому однією з актуальних тем, що наразі активно обговорюються науковцями й педагогами, є дистанційна освіта.

Мета статті – проаналізувати стан розвитку дистанційної освіти в Україні як чинника стабільності та безпечності освітнього процесу.

Різні аспекти дистанційної освіти досліджували такі вітчизняні науковці, як В. Биков, Л. Гаврілова, Ю. Катасонова, О. Квасник, В. Мороз, Н. Підбуць-

ка, С. Резнік, О. Романовський, А. Черкашин, В. Шаповалова, Т. Ярошенко [1–4], а також їхні зарубіжні колеги, зокрема А. Алкахтані, Х. Атіську-Боатенг, Х. Гао, К. Нікадамбаєва, А. Раджхан, К. Ратісварі, М. Хіллієр [5–10].

Для ефективного управління розвитком ДО в системі неперервної освіти людини визначимо такі основні закономірності:

- компоненти ДО у структурі неперервної освіти мають неоднакове значення в різні періоди життя людини;
- ДО є багатогранною та пов'язана з іншими соціальними інститутами (культурою, сім'єю, охороною здоров'я тощо);
- розвиток ДО в системі безперервної освіти визначається рівнем соціального розвитку суспільства;
- ДО прагне до цілісності шляхом упровадження державних освітніх стандартів;
- освітні програми кожного закладу освіти мають бути співвіднесені з програмами інших рівнів і етапів ДО;
- ДО забезпечує єдність процесу управління в просторово-часовому континуумі.

Проаналізуємо українське законодавство, яке регулює різні аспекти ДО, для точнішого розуміння цього поняття. Насамперед зауважимо: у ст. 8 Закону України «Про освіту» зазначено, що особа реалізує своє право на освіту протягом усього життя шляхом:

- 1) формальної освіти – освіти, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою;

2) неформальної освіти – освіти, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти;

3) інформальної освіти (самоосвіти) – освіти, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям [11].

Оскільки держава визнає ці види освіти, вона й створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, які надають відповідні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів.

Окрім того, у ст. 9 Закону України «Про освіту» наведено форми здобуття освіти й регламентовано право особи на їх поєднання. Зокрема, до основних форм здобуття освіти належать:

1) інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева);

2) індивідуальна (екстернатна, сімейна (домашня), педагогічний патронаж, на робочому місці (на виробництві));

3) дуальна.

Серед вказаних форм здобуття освіти звернемо увагу на дистанційну, котра, згідно з тим самим законом, є індивідуалізованим процесом здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [11].

Детальніше про дистанційну форму здобуття повної загальної серед-

ньої освіти написано в наказі Міністерства освіти і науки України «Деякі питання організації дистанційного навчання» від 08.09.2020 № 1115. Зокрема, положення цього наказу визначають механізм забезпечення здобуття повної загальної середньої освіти за дистанційною формою, а також використання технологій дистанційного навчання при організації навчання за різними формами. Дистанційне навчання здійснюється згідно з навчальними планами або, за потреби, за індивідуальним навчальним планом, а педагогічна рада затверджує конкретні інформаційно-телекомунікаційні системи та онлайн-комунікаційні сервіси для організації освітнього процесу [12].

Здобуття освіти у формі дистанційного навчання може бути організовано для осіб, які:

1) не можуть відвідувати установи освіти за станом здоров'я, відбувають покарання, беруть участь у збройному конфлікті, проживають за межами країни (у разі громадян України), перебувають на тимчасово окупованій території України, через епідемічні обставини, унаслідок природних і техногенних катастроф тощо;

2) потребують індивідуалізованого підходу в навчанні з урахуванням їхніх здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей та досвіду. Це може включати визначення особливих освітніх потреб дитини, індивідуальність у навчанні обдарованих дітей, участь учнів у спортивних змаганнях тощо.

Технічне забезпечення дистанційного навчання в закладі освіти повинне включати:

– апаратні засоби (персональні комп'ютери, мережеве обладнання,

джерела безперебійного живлення, сервери, обладнання для відеоконференції тощо);

- інформаційно-комунікаційне забезпечення із пропускнуою здатністю каналів, що надає суб'єктам дистанційного навчання цілодобовий доступ до електронних освітніх ресурсів для реалізації освітнього процесу в синхронному та асинхронному режимах;

- програмне забезпечення загального і спеціального призначення (в т. ч. для осіб з особливими потребами), яке має бути ліцензійним або побудованим на програмних продуктах із відкритими кодами;

- технічну/сервісну підтримку для забезпечення безперервної роботи платформи дистанційного навчання, що надається фахівцями у сфері цифрових технологій;

- електронні освітні ресурси з навчальних предметів (інтегрованих курсів), які необхідні для забезпечення дистанційного навчання [12].

Стосовно державних гарантій для здобувачів освіти в умовах воєнного стану в ст. 57, п. 1 Закону України «Про освіту» зазначено, що здобувачам освіти, працівникам закладів освіти, установ освіти, наукових установ, у т. ч. тим, які в умовах воєнного стану, надзвичайної ситуації або надзвичайного стану в Україні чи окремих її місцевостях, оголошених у встановленому порядку (особливий період), були вимушені змінити місце проживання (перебування), залишити робоче місце, місце навчання, незалежно від місця їх проживання (перебування) на час особливого періоду гарантується: організація освітнього процесу в дистанційній формі або в будь-якій іншій формі, що є найбільш безпечною для його учасників [11].

Зазвичай для забезпечення дистанційного навчання учнів заклад освіти може створювати власні або використовувати інші електронні освітні ресурси, які підлягають перевірці самим закладом (на відповідність державним освітнім стандартам, типовим освітнім і модельним навчальним планам, мовним вимогам) [13].

На рис. 1 наведено переваги й недоліки застосування ДО в Україні.

На сьогодні в Україні завдяки доступності ДО для здобувачів освіти стає дедалі зручнішим розширювати свої соціальні межі й мережі серед однолітків. Однак обмеження проявляються в новому соціальному середовищі (онлайн-просторі), що може бути досить незвичним для більшості людей. Учителі отримують ширші можливості, ніж будь-коли, застосовувати нові методи навчання, аби зробити свої предмети більш інтерактивними. Після понад трьох років пандемії COVID-19 механізми співпраці вчителів і учнів у освітньому процесі стали більш налагодженими. Крім того, доопрацьовано технічну базу, що уможливорює запровадження відповідної форми навчання як повноцінної альтернативи денній формі навчання. ДО сприяє покроковій цифровізації освіти, тобто обмін інформацією здійснюється на централізованих порталах, а відстеження виконаних завдань або записи лекцій завжди доступні на серверах школи. Оцифрування полегшує відстеження плагіату (особливо в текстах), що створює відкрите й чесне середовище для обміну знаннями та потенційно сприяє зменшенню корупції.

І в соціокультурному, й у технічному плані українське суспільство поступово стає готовим до онлайн-навчання як окремого варіанта нав-

Рис. 1. Переваги та недоліки застосування дистанційної освіти в Україні

Побудовано авторами.

чання, особливо якщо йдеться про специфічні програми. Після пандемії такий вид освіти можна залишати, оскільки платформи дистанційного навчання та технічна підтримка залишаються відповідальністю закладів освіти. На цьому тлі набуває актуальності організація навчання цифрової грамотності якомога більшого числа освітян і збереження чи підвищення поточного рівня матеріально-технічного забезпечення.

Водночас варто звернути окрему увагу на очевидні недоліки ДО, до яких можна віднести брак живого спілкування, що позначається на результативності учнів. Окрім того, медіаторними змінними цього зв'язку є погіршення психічного здоров'я та втрата мотивації в здобувачів освіти. Під час війни багато українців страждають від нестабільних особистих умов життя, які безпосередньо впливають і на освіту.

Також слід розглянути так зване примусове онлайн-навчання як по-

тенційну загрозу цілісності освітньої системи. Очевидним є той факт, що не всі вчителі та учні мають технічні можливості для дистанційного навчання (потужні комп'ютери, стабільне підключення до Інтернету тощо). Крім того, є проблеми із самими серверами, технічні обмеження, пов'язані із зовнішніми факторами. Наприклад, ліцензія на популярну службу конференц-зв'язку Zoom може бути дорогою для деяких установ чи окремих викладачів, а використання «безкоштовної» версії обмежує групові сесії лише 40 хвилинами, що порушує цілісність освітнього процесу [14].

Важливою складовою дослідження є розгляд реального стану справ із ДО в Україні на основі статистичної бази, яка перебуває в розпорядженні Міністерства освіти і науки України. На рис. 2 відображено динаміку чисельності учнів та педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), що перебували за кордоном

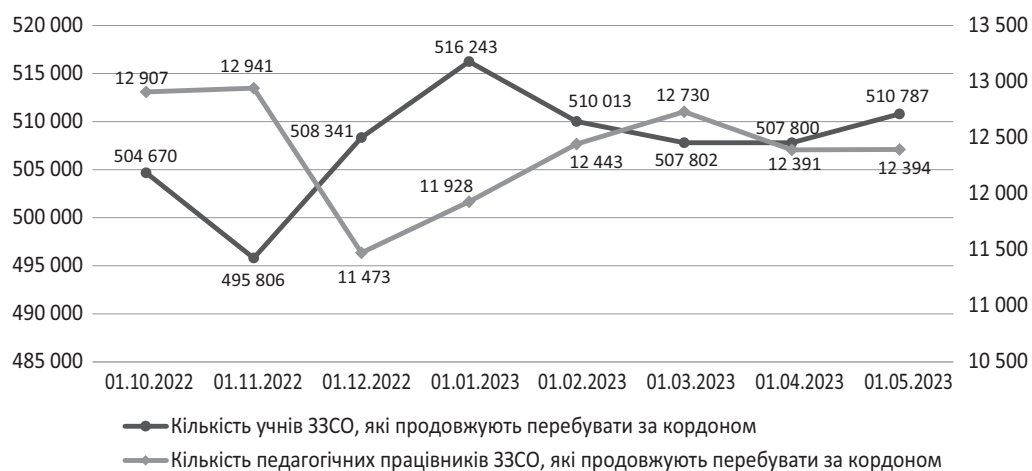

Рис. 2. Динаміка чисельності учнів і педагогічних працівників ЗЗСО, які перебували за кордоном, осіб

Побудовано авторами за: [15].

із 1 жовтня 2022 р. до 1 травня 2023 р. Так, педагогічних працівників ЗЗСО на початок жовтня 2022 р. налічувалося 12 907 осіб, а на початок травня 2023 р. – 12 394 особи (на 4 % менше). Натомість число учнів ЗЗСО за аналогічний період зросло, з 504 670 до 510 787 осіб (на 1,2 %).

Щодо кількості закладів, які функціонують і надають освітні послуги внутрішньо переміщеним здобувачам освіти, то ми розглянемо цей по-

казник за трьома напрямками: заклади дошкільної освіти (ЗДО), заклади позашкільної освіти (ЗПО) та ЗЗСО (рис. 3). У період з 1 жовтня 2022 р. до 1 квітня 2023 р. кількість ЗДО, що надавали освітні послуги внутрішньо переміщеним здобувачам, зросла з 5 452 до 6 566 од. (на 20,4 %); ЗПО – з 1 038 до 1 063 од. (на 3,4 %); ЗЗСО – з 9 831 до 10 139 од. (на 3,1 %).

Аналіз динаміки чисельності внутрішньо переміщених здобувачів осві-

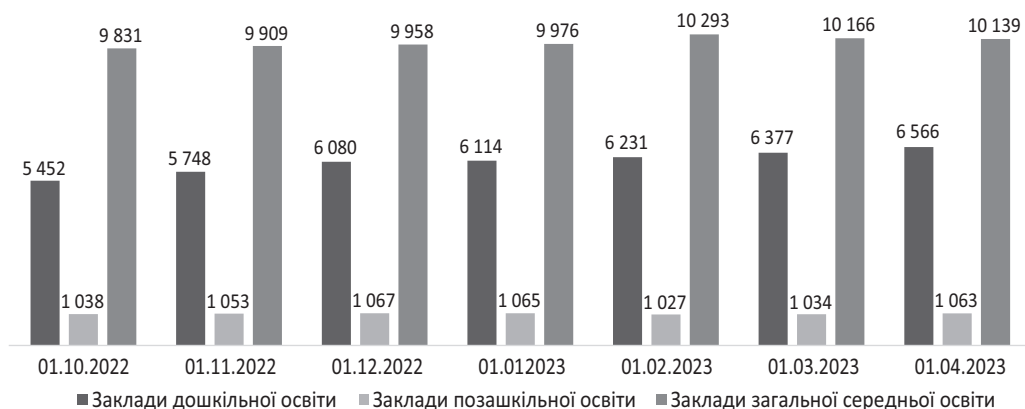

Рис. 3. Динаміка кількості закладів, що функціонують і надають освітні послуги внутрішньо переміщеним здобувачам освіти, од.

Побудовано авторами за: [15].

ти, які отримують освітні послуги в ЗДО, ЗПО та ЗЗСО, за період з 1 жовтня 2022 р. до 1 квітня 2023 р. виявив чітку тенденцію зростання за першими двома категоріями закладів, а за третьою категорією – пікове зростання станом на 1 грудня 2022 р. (166 151 особа). Загалом число внутрішньо переміщених здобувачів освіти в ЗДО збільшилося на 45,5 %, у ЗПО – на 39,3 %, а в ЗЗСО – лише на 0,1 % (рис. 4).

Ситуація щодо ЗЗСО та здобувачів освіти, які перебували на тимчасово-

во окупованих територіях у період з 1 жовтня 2022 р. до 1 травня 2023 р., була такою: кількість ЗЗСО зросла на 1,8 %, або на 22 од., однак станом на 1 січня 2023 р. перебувала на досить низькому рівні порівняно з початком і кінцем аналізованого періоду (1 091 од.). Число здобувачів освіти з тимчасово окупованих територій, навпаки, відчутно зменшилось, із 98 134 до 72 229 осіб (на 26,4 %) (рис. 5).

Як уже зазначалось, учнів ЗЗСО України, які продовжують перебува-

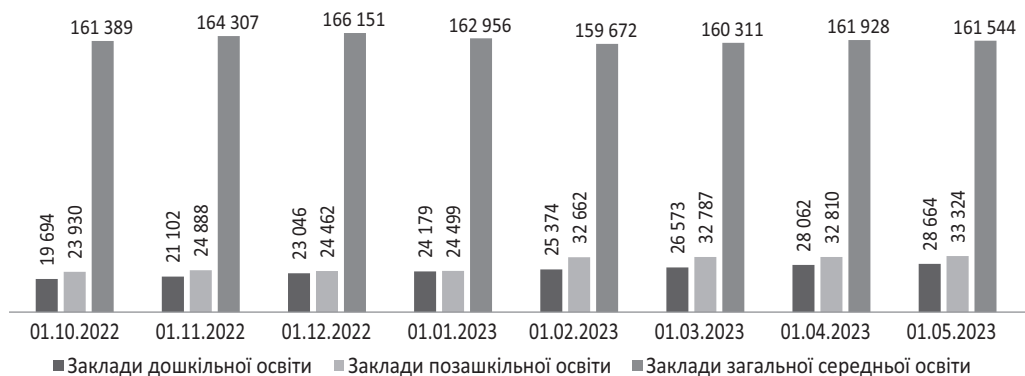

Рис. 4. Динаміка чисельності внутрішньо переміщених здобувачів освіти, які отримують освітні послуги в закладах, що функціонують, осіб

Побудовано авторами за: [15].

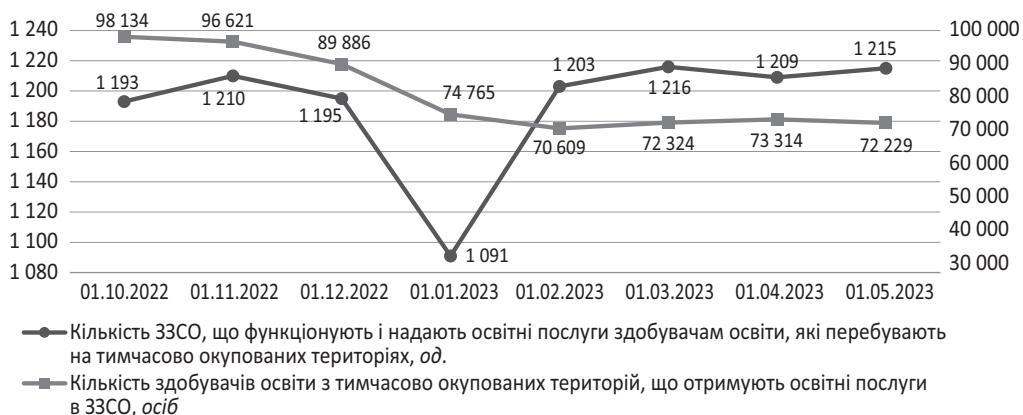

Рис. 5. Динаміка кількості ЗЗСО та здобувачів освіти, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, од., осіб

Побудовано авторами за: [15].

ти за кордоном, станом на 1 травня 2023 р. налічувалося **510 787 осіб**, а педагогічних працівників ЗЗСО – **12 394 особи**.

Розглянемо чисельність таких учнів і педагогічних працівників ЗЗСО в розрізі регіонів України. Найбільше учнів було з м. Києва (67 664 особи), Харківської (62 801) та Дніпропетровської (48 279) областей, а найменше – із Хмельницької (6 920) і Кіровоградської (7 025) областей. Найбільше педагогічних працівни-

ків було із Запорізької (1 852 особи), Харківської (1 827) та Донецької (1 350) областей (рис. 6). Рис. 6 також демонструє тісний зв'язок між цими двома показниками в розрізі більшості регіонів України.

Дані щодо здобувачів освіти з тимчасово окупованих територій, які отримують освітні послуги в ЗЗСО, станом на 1 травня 2023 р. цілком відображають реалії воєнного стану в Україні (рис. 7). Зокрема, найбільше їх число спостерігається

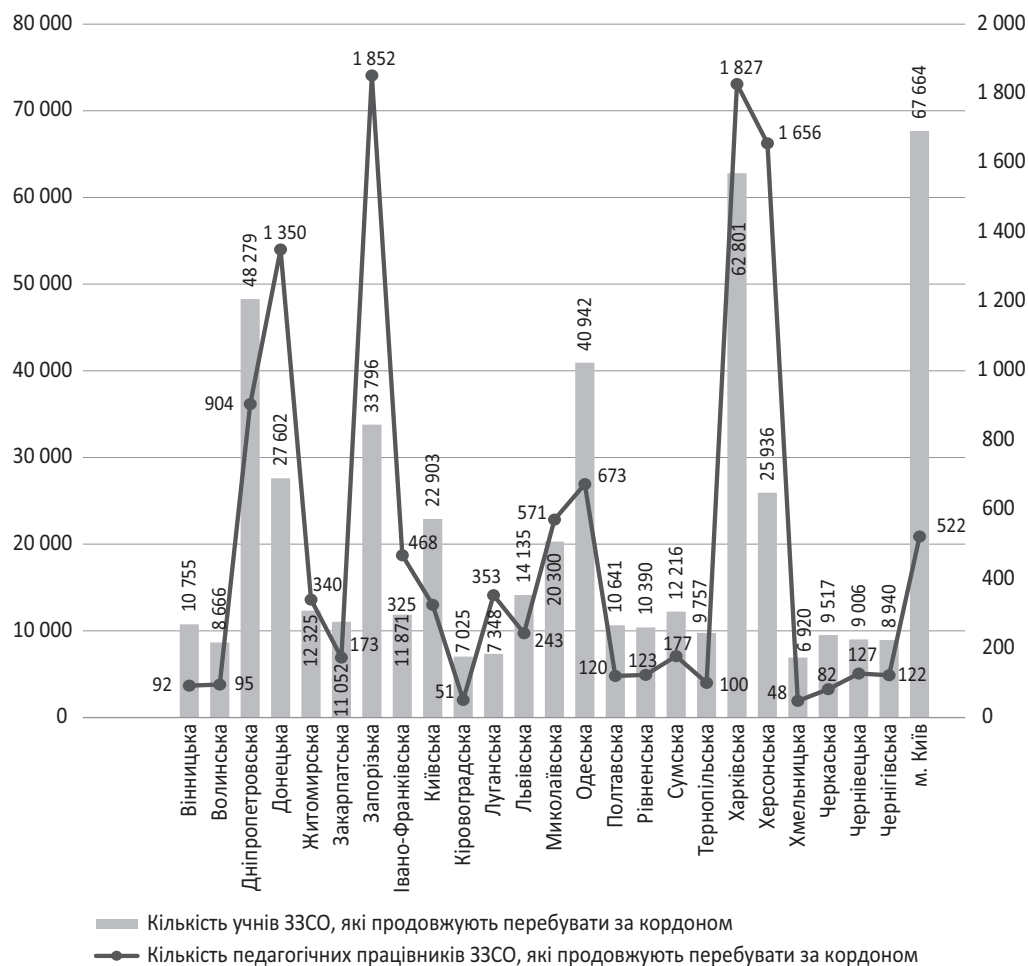

Рис. 6. Чисельність учнів та педагогічних працівників ЗЗСО, які продовжували перебувати за кордоном станом на 01.05.2023, осіб

Побудовано авторами за: [15].

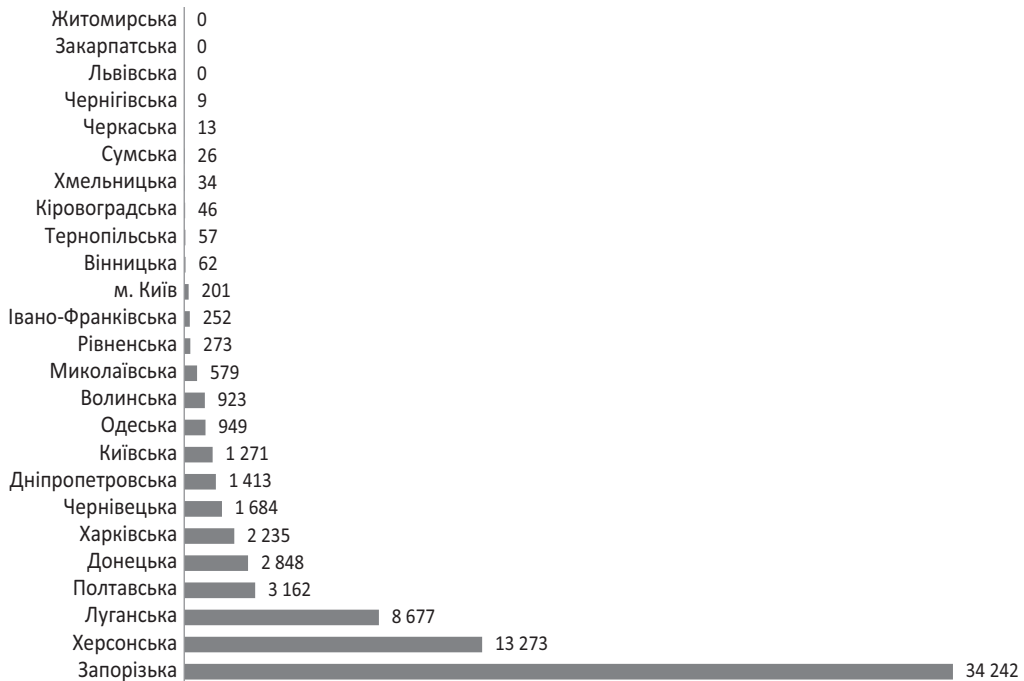

Рис. 7. Чисельність здобувачів освіти з тимчасово окупованих територій, що отримували освітні послуги в ЗЗСО станом на 01.05.2023, осіб

Побудовано авторами за: [15].

в Запорізькій (34 242 особи), Херсонській (13 273) і Луганській (8 677) областях.

Як уже зазначалося, здобувачів освіти з тимчасово окупованих територій, що отримують освітні послуги в ЗЗСО в Україні, станом на 1 травня 2023 р. налічувалося **72 229 осіб**.

Чисельність внутрішньо переміщених здобувачів загальної середньої освіти, які отримують освітні послуги в закладах, що функціонували станом на 1 травня 2023 р., відображає реальну картину переміщення учнів у розрізі регіонів України (рис. 8). Найбільше таких здобувачів зафіксовано в Донецькій області – 40 680 осіб, а друге й третє місце посіли м. Київ (12 143 особи) та Дніпропетровська область (11 176 осіб).

Чисельність внутрішньо переміщених здобувачів загальної середньої освіти, які отримують освітні послуги в діючих закладах, загалом по Україні на початок травня 2023 р. становила **161 544 особи**.

Під час удосконалення системи ДО на різних рівнях повинні розглядатися взаємопов'язані та взаємозалежні педагогічні, психологічні, організаційні, технологічні, кадрові й нормативні методи та пропонуватися самоорганізована модель ДО. Інформаційно-телекомунікаційні технології вносять зміни не лише в способи поширення набутих знань, вони пропонують по-новому організувати структурно-функціональні компоненти системи неперервної освіти.

Оптимальна реалізація дистанційного навчання в системі безпе-

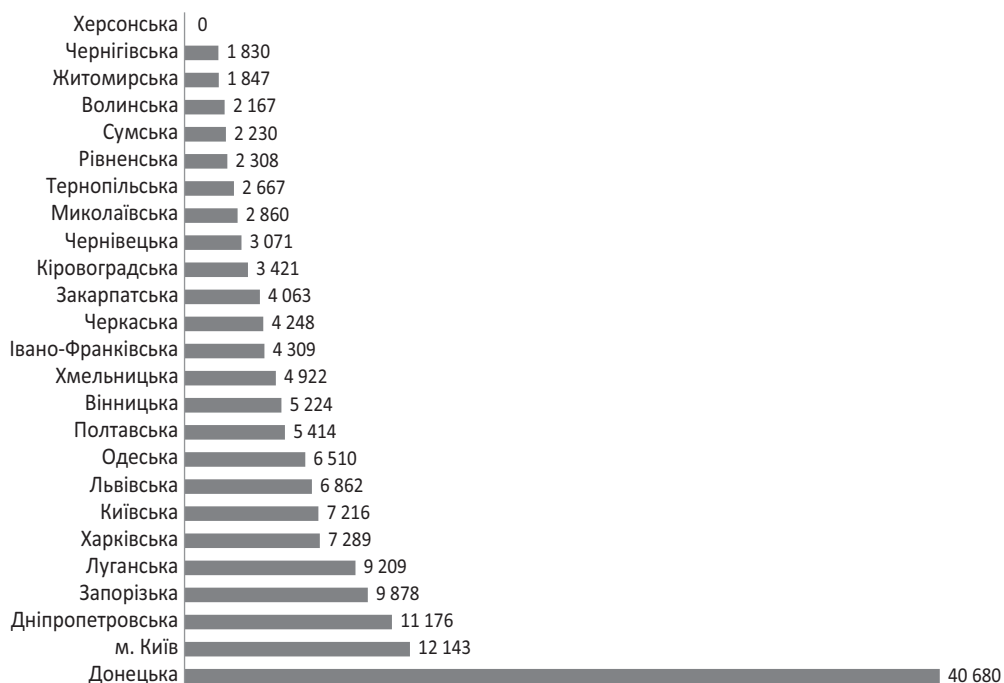

Рис. 8. Чисельність внутрішньо переміщених здобувачів загальної середньої освіти, які отримували освітні послуги в закладах, що функціонували станом на 01.05.2023, осіб

Побудовано авторами за: [15].

первної освіти в Україні може бути забезпечена комплексним використанням традиційних та інноваційних засобів. Для забезпечення ефективності розроблення й використання сучасних засобів інформатизації в дистанційному навчанні необхідно організувати кваліфіковану підготовку та перепідготовку викладачів. Таке навчання має проводитися в комплексі з практикою в усіх видах інформаційних і телекомунікаційних технологій, що використовуються.

Практичний досвід показав, що подальше вдосконалення ДО для її використання в системі безперервної освіти потрібно розглядати в таких взаємопов'язаних напрямках:

а) теоретико-методологічному;

б) нормативно-правовому;

в) методичному, що передбачає дослідження, розроблення та впровадження форм, методів і засобів ДО;

г) технологічному, який ґрунтується на науковому застосуванні технологій ДО.

Отже, як показує аналіз адаптованості вітчизняних закладів освіти до непередбачуваних обставин, пов'язаних із пандемією COVID-19 і збройною агресією РФ, система дистанційного навчання в Україні на сьогодні досі перебуває на етапі становлення, однак має потенціал розвитку шляхом використання міжнародного досвіду в поєднанні з найкращими практиками традиційних методів навчання. У перспективних стратегіях розвитку дистанційної освіти,

які визначають державні органи й адміністрації освітніх закладів, слід робити акцент на таких діях, як-от: створення максимально необхідних умов для підготовки вчителів і учнів до використання інформаційно-комунікаційних технологій; уточнення нормативних актів, що регулюють функціонування дистанційного навчання; підтримка розвитку професійної компетентності осіб, які навчають дітей за допомогою технологій дистанційного навчання. Прогрес у сфері дистанційної освіти в Україні насамперед залежить від здатності системи освіти запропонувати конкурентоспроможні професійні знання та ефективні методи їх передання за допомогою технологій дистанційного навчання. Крім того, важливою

є готовність учнів застосовувати дистанційні методи навчання для отримання знань, а також визнання роботодавцями й суспільством еквівалентності знань, здобутих традиційними методами навчання.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити таке. По-перше, дистанційна освіта в Україні визначається як важливий елемент стабільності освітнього процесу, зокрема під час кризових ситуацій. По-друге, технологічний розвиток посприяв поширенню дистанційної освіти, хоча доступ до неї залишається нерівним для різних соціальних груп і регіонів. По-третє, запровадження дистанційної освіти вимагає перегляду підходів до навчання та викладання, що може поліпшити якість освіти.

Список використаних джерел

1. Биков В. Ю. Дистанційна освіта: актуальність, особливості і принципи побудови, шляхи розвитку та сфера застосування. *Інформаційне забезпечення навчально-виховного процесу: інноваційні засоби і технології*: кол. моногр. Київ: Атіка, 2005. С. 77–92. URL: https://lib.iitta.gov.ua/5696/1/%D0%91%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2_%D0%92_2005.pdf.
2. Гаврілова Л., Катасонова Ю. Теоретичні аспекти впровадження дистанційного навчання в Україні. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 1–2 (16–17). С. 168–182. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2017.1-2.1682>.
3. Фактори розвитку та напрями вдосконалення дистанційної форми навчання в системі вищої освіти України / О. Г. Романовський та ін. *Інформаційні технології та засоби навчання*. 2019. Т. 74. № 6. С. 20–42. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6.3185>.
4. Ярошенко Т. О. Дистанційне навчання в системі вищої освіти: сучасні тенденції. *Інженерні та освітні технології*. 2019. Т. 7. № 4. С. 8–21. DOI: <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2019.07.04.01>.
5. Alqahtani A., Rajkhan A. E-learning critical success factors during the COVID-19 pandemic: a comprehensive analysis of e-learning managerial perspectives. *Education Sciences*. 2020. Vol. 10, Iss. 9. P. 216. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci10090216>.
6. Atieku-Boateng H. An evaluation of the effectiveness of online education and the extent to which online education will be replacing the traditional classroom teaching. *Academia Letters*. 2021. DOI: <https://doi.org/10.20935/AL2806>.
7. Gao H. Analysis of network classroom environment on the learning ability of college students. *Technology, Knowledge and Learning*. 2021. № 26. P. 1–12. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10758-020-09457-3>.

8. Nikadambaeva Kh. B. Possibilities for using e-sources of educational methodology in online education during quarantine. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*. 2020. Vol. 2, Iss. 8. P. 164–173. DOI: <https://doi.org/10.37547/tajssei/volume02issue08-25>.
9. Ratheeswari K. Information communication technology in education. *Journal of Applied and Advanced Research*. 2018. Vol. 3, Suppl. 1. P. 45–47. DOI: <https://doi.org/10.21839/jaar.2018.v3iS1.169>.
10. Hillier M. Bridging the digital divide with off-line e-learning. *Distance Education*. 2018. Vol. 39, Iss. 1. P. 110–112. DOI: <https://doi.org/10.1080/01587919.2017.1418627>.
11. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
12. Деякі питання організації дистанційного навчання : наказ Міністерства освіти і науки України від 08.09.2020 № 1115. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text>.
13. Дистанційне навчання в Україні. Юридичне бюро «КАНОН» : вебсайт. 2020. URL: <https://kanon.ks.ua/blog-ukr/dystantsiine-navchannia-v-ukraini>.
14. Perepelytsia T. Online learning and war: how pandemic experience can help Ukrainian education? Ilko Kucheriv «Democratic Initiatives» Foundation : вебсайт. 2022. URL: <https://dif.org.ua/en/article/distance-learning-en>.
15. Міністерство освіти і науки України : офіц. вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua>.

Andrii Lytvynchuk

Ph. D. (Economics), Senior Researcher, SSI «Institute of Educational Analytics», Kyiv, Ukraine,
a.litvinchuk@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7523-558X>

Andrii Kyrianov

SSI «Institute of Educational Analytics», Kyiv, Ukraine, a.kiryanoff@iea.gov.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0452-7689>

Julia Irynevich

Ph. D. (Economics), SSI «Institute of Educational Analytics», Kyiv, Ukraine, nnaru1@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1755-5240>

Ivan Gaiduk

SSI «Institute of Educational Analytics», Kyiv, Ukraine, gaiduk94ivan@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3144-1469>

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF DISTANCE EDUCATION IN UKRAINE AS A FACTOR OF STABILITY AND CONTINUITY OF THE EDUCATIONAL PROCESS DURING THE WAR

Abstract. *This paper aims to analyze the development of distance education as a factor that contributes to the stability and continuity of education in Ukraine. The main principles of successful management of distance education within the continuous education system are outlined. Additionally, Ukrainian legislation regarding different aspects of distance learning is analyzed. It is stressed that technical requirements for distance education in educational institutions must include hardware and technology facilities, high-speed information and communication resources, general and specialized software, technical support, and digital educational resources that align with the curriculum. The advantages and disadvantages of implementing distance education in Ukraine are highlighted. Statistical data regarding the number of students and educators abroad, and the functioning of institutions offering educational services to internally displaced persons, as well as in temporarily occupied territories, are analyzed. Attention is drawn to the importance of continual improvement of the distance education system across different education levels. The optimal use of distance education can be achieved by combining both traditional and innovative methods. Significant focus is given to modernizing and further developing distance education systems, considering their life cycle stages and the interconnection of informational infrastructure components. Directions for developing distance education in Ukraine involve establishing favourable conditions for using information and communication technologies, refining legislative norms relevant to this form of education, and enhancing the professional level of individuals obtaining education through distance learning. Distance education in Ukraine serves three primary purposes: firstly, it is regarded as an integral component in maintaining educational stability during crisis situations; secondly, technological advancement has facilitated the expansion of distance education, though access remains unequal for various social groups and regions; and thirdly, the implementation of distance education requires a revision of teaching and learning methods, potentially enhancing the overall quality of education. Ensuring the stability of distance education in Ukraine is particularly important and necessitates the provision of proper infrastructure, regulatory measures, and individual student needs consideration.*

Keywords: *distance education, educational process, forms of education, education institutions, internally displaced persons.*

References

1. Bykov, V. Yu. (2005). Distance education: relevance, features and principles of construction, ways of development and scope of application. *Information support of the educational process: innovative tools and technologies*, 77-92. Kyiv: Attica. Retrieved from https://lib.iitta.gov.ua/5696/1/%D0%91%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D0%B2_%D0%92_2005.pdf [in Ukrainian].
2. Gavrilova, L., & Katasonova, Ju. (2017). Theoretical aspects of distance learning in Ukraine. *Educological discourse*, 1-2(16-17), 168-182. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2017.1-2.1682> [in Ukrainian].
3. Romanovskiy, O., Kvasnyk, O., Moroz, V., Pidbutska, N., Reznik, S., Cherkashin, A., & Shapovalova, V. (2019). Development factors and directions for improving distance learning in the higher education system of Ukraine. *Information Technologies and Learning Tools*, 74(6), 20-42. DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v74i6.3185> [in Ukrainian].
4. Yaroshenko, T. (2019). Distance learning in higher education: current trends. *Engineering and Educational Technologies*, 7(4), 8-21. DOI: <https://doi.org/10.30929/2307-9770.2019.07.04.01> [in Ukrainian].
5. Alqahtani, A., & Rajkhan, A. (2020). E-learning critical success factors during the COVID-19 pandemic: a comprehensive analysis of e-learning managerial perspectives. *Education Sciences*, 10(9), 216. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci10090216>.
6. Atieku-Boateng, H. (2021). An evaluation of the effectiveness of online education and the extent to which online education will be replacing the traditional classroom teaching. *Academia Letters*. DOI: <https://doi.org/10.20935/AL2806>.
7. Gao, H. (2021). Analysis of network classroom environment on the learning ability of college students. *Technology, Knowledge and Learning*, 26, 1-12. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10758-020-09457-3>.
8. Nikadambaeva, Kh. (2020). Possibilities for using e-sources of educational methodology in online education during quarantine. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(8), 164-173. DOI: <https://doi.org/10.37547/tajssei/volume02issue08-25>.
9. Ratheeswari, K. (2018). Information communication technology in education. *Journal of Applied and Advanced Research*, 3(1), 45-47. DOI: <https://doi.org/10.21839/jaar.2018.v3iS1.169>.
10. Hillier, M. (2018). Bridging the digital divide with off-line e-learning. *Distance Education*, 39(1), 110-112. DOI: <https://doi.org/10.1080/01587919.2017.1418627>.
11. Verkhovna Rada of Ukraine. (2017). *On education* (Act No. 2145-VIII, September 5). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
12. Ministry of Education and Science of Ukraine. (2020). *Some issues of distance learning organization* (Order No. 1115, September 8). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0941-20#Text> [in Ukrainian].
13. Yurydychne biuro "KANON". (2020). *Distance education in Ukraine*. Retrieved from <https://kanon.ks.ua/blog-ukr/dystantsiine-navchannia-v-ukraini> [in Ukrainian].
14. Perepelytsia, T. (2022). Online learning and war: how pandemic experience can help Ukrainian education? *Ilko Kucheriv «Democratic Initiatives» Foundation*. Retrieved from <https://dif.org.ua/en/article/distance-learning-en>.
15. Ministry of Education and Science of Ukraine. (n. d.). Retrieved from <https://mon.gov.ua/ua> [in Ukrainian].